

Informacja o krajowej i międzynarodowej współpracy kryminologów

Witold Klaus

Paweł Waszkiewicz

Sprawozdanie z VII Dorocznej Konferencji Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego (European Society of Criminology) Bolonia 26-29 września 2007 r.

W dniach 26-29 września 2007 r. odbyła się w Bolonii VII Doroczna Konferencja Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego. Tegoroczny temat przewodni konferencji brzmiał „*Crime, crime prevention and communities in Europe*” (Przestępczość, przeciwdziałanie przestępczości i społeczności lokalne w Europie). W trakcie Konferencji odbyły się trzy sesje plenarne oraz 151 sesji panelowych. Polskę reprezentowało 6 osób – prof. Krzysztof Krajewski (UJ, Prezydent Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego w obecnej kadencji), prof. Anna Kossowska (INP PAN), dr Beata Gruszczyńska (IPSiR UW, IWS), dr Marek Marczewski (IWS), Witold Klaus (IPN PAN), Paweł Waszkiewicz (WPiA UW). W związku z tak dużą liczbą różnych wystąpień, w poniższym tekście skupimy się jedynie na pokazaniu wybranych tematów, które najbardziej zainteresowały autorów.

Pierwsza z sesji plenarnych poświęcona była rozwojowi i stanie kryminologii oraz wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych we

Włoszech. Ze wszystkich wystąpień najbardziej interesujące były poglądy prof. Uberto Gatti'ego (Uniwersytet w Genui), który przedstawił włoski wkład w rozwój światowej kryminologii. Szczególnie wiele czasu poświęcił osobie i poglądom Cesare Lombroso, uwypuklając mniej znane elementy jego poglądów. Okazuje się bowiem, że poza teoriami biologicznymi, których był współtwórcą, wiele miejsca w swoich dziełach poświęcił społecznym przyczynom przestępczości, które są aktualne do dnia dzisiejszego¹. Druga z sesji plenarnych poświęcona była tematyce wpływu migracji i migrantów na przestępczość w Europie. Trzecia dotyczyła wpływu programów prewencyjnych na trendy w przestępczości. W trakcie tego panelu warto było zwrócić szczególną uwagę na wystąpienie psychiatry i pedyatry prof. Richarda Tremblay z Uniwersytetu w Montrealu, dotyczące strategii przeciwdziałania przemocy fizycznej. W swoich badaniach skupił się on na małych dzieciach, badając przyczyny używania przez nie przemocy fizycznej. Chciał sprawdzić, czy ludzie uczą się i ew. kiedy się uczą używania przemocy. Okazało się jednak, że stosowanie przemocy fizycznej jest naturalnym stanem człowieka i w procesie socjalizacji dzieci oduczają się jej używania do osiągnięcia swoich celów. Analizie poddany zostały także typ rodziny, który sprzyja oduczaniu stosowania przemocy. Jej wyniki nie są zaskakujące: mniej agresywne są dzieci w rodzinach, w których odbywa się ich prawidłowa socjalizacja.

Z sesji panelowych warto zwrócić uwagę na kilka interesujących tematów. Pierwszym jest coraz częściej podnoszona na Zachodzie problematyka odpowiedzialności rodziców za czyny zabronione popełniane przez ich dzieci. W coraz większej liczbie państw zwracana jest na to uwaga. Są dwa podejścia do tej problematyki – pierwsze zakłada obciążanie rodziców odpowiedzialnością za czyny swoich dzieci poprzez wprowadzanie nawet ich quasi-karnej odpowiedzialności (np. w Anglii i Walii w postaci grzywny, a nawet kary pozbawienia wolności do 3 miesięcy dla osób, które niewłaściwie sprawują opiekę nad swoimi dziećmi). W podejściu drugim przeważa aspekt wychowawczy – polega ono na nałożeniu przez sąd wobec rodziców

---

¹ Więcej na temat włoskiej kryminologii w: R. Selmini: *Criminology in Italy*, „Criminology in Europe. Newsletter of the European Society of Criminology” 2007, nr 1, vol. 6, s. 3, 8-9.

(równoległe ze środkami wymierzonymi nieletnim) obowiązków w postaci wzięcia udziału w szkoleniach czy warsztatach lub poddania się nadzorowi instytucji publicznych, mających na celu pomóc im w sprawowaniu opieki nad dzieckiem, w tym poprzez przekazanie umiejętności wychowawczych².

Jak zwykle bardzo wiele miejsca poświęconego było omówieniu aktualnych trendów w przestępczości nieletnich – przedstawiano wyniki aktualnie prowadzonych badań w tym zakresie. W tym roku duży nacisk położony był również na ocenę programów wczesnej interwencji (*early intervention*), polegających na wejściu w środowisko rodzinne dzieci zagrożonych demoralizacją i pomoc w procesie wychowawczym od najwcześniejszego etapu – czasem jeszcze w trakcie ciąży matki oraz początkowego okresu po porodzie. Programy tego typu, skupiające się na pomocy rodzicom od najwcześniejszego dzieciństwa i objęciu rodziny kompleksową opieką poprzez pokazywanie pozytywnych wzorów opiekuńczo-wychowawczych, wykazują największą skuteczność w późniejszym powstawaniu zachowań dewiacyjnych młodych ludzi.

Podobnie do ubiegłorocznych konferencji, w programie znalazło się wiele paneli poświęconych zjawisku terroryzmu – jego analizie, opisie dotychczasowych działań ze strony społeczności międzynarodowej i proponowanych sposobach reagowania. Interesującą analizę związku pomiędzy jednym z pięciu filarów islamu – obowiązkiem jałmużny a finansowaniem terroryzmu przedstawiła Giang Ly Insenring z Northeastern University w Bostonie. Zakat – tak nazywa się ten obowiązkowy podatek wynosi minimum 2,5% dochodu każdego muzułmanina, a dodatkowo wielu muzułmanów przeznaczają na ten cel większe kwoty. Pieniądze te mają wspierać biednych i znajdujących się w potrzebie oraz wspierać rozprzestrzenianie islamu. Wyniki śledztw prowadzonych przez organy ścigania w Europie, Azji i Ameryce Północnej świadczą o finansowaniu organizacji terrorystycznych poprzez służące jako „przykrywkę” organizacje charytatywne zbierające datki

---

² Patrz np.: J. Muncie: *Youth & Crime*, Sage Publications, Thousand Oaks – London – New Delhi 2004, s. 239-240; J. uit Beijerse, R. van Swaaningen: *The Netherlands: Penal-welfarism and Risk Management*, w: Muncie, B. Goldson (red.): *Comparative Youth Justice*, London-Thousand Oaks-New Delhi 2006, s. 69.

pieniężne wśród często nieświadomych ich rzeczywistego charakteru wiernych. Z drugiej strony zmienione po atakach z 11 września 2001 roku amerykańskie ustawodawstwo ułatwiając walkę z terroryzmem zmniejszyło standardy dowodowe umożliwiające zamykanie organizacji podejrzanych o działalność terrorystyczną lub jej wspieranie oraz utrudniło im prawo do obrony. G.L. Insering przedstawiła analizę kilku przypadków organizacji oskarżonych o wspieranie terroryzmu, jak m.in. *Holy Land Foundation for Relief and Development (HLF)*, która miała przeznaczać zebrane środki m.in. palestyńskiemu Hamasowi oraz *Al-Harmain Islamic Foundation (AHIF)*, oskarżanej o wspieranie Al Kaidy. Konta tych organizacji zostały zamrożone w Stanach Zjednoczonych i Unii Europejskiej a ich działalność zakazana chociaż sądy oddaliły stawiane im przez organy ścigania zarzuty. Insering podnosi problem tego typu form zwalczania terroryzmu, które obniżają powszechnie obowiązujące standardy prawne nie tylko z powodów ideologicznych, ale stricte praktycznych – umiarkowana większość społeczności muzułmańskiej może się stopniowo radykalizować w efekcie dyskryminujących ją działań aparatu państwowego. Z kolei Clive Walker z Uniwersytetu w Leeds podjął temat terroryzmu wewnętrznego. Przeciwwstawił go początkowemu (z lat 2001-2004) podejściu do tego zjawiska jako zlokalizowanego poza „światem Zachodu”. Wydarzenia z Madrytu (2004) i Londynu (2005) uświadomiły, że zagrożenie może mieć również inny charakter. Podjęte (głównie na terenie Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii) działania to, oprócz zintensyfikowanej działalności operacyjnej, prewencyjne zatrzymania, częstsze legitymowanie osób „wyglądających jak terroryści”, ich przeszukiwania oraz dążenie do wyeliminowania organizacji radykalnych. Działania takie prowadzą jednak do dyskryminacji części społeczeństwa (wywołując jego frustracje), nie gwarantując wcale bezpieczeństwa reszcie obywateli.

Kontrowersje wśród publiczności wywołała część referatów zaprezentowanych w panelu *Terrorism and Its Prevention*. Gregory Gomez del Prado z Uniwersytetu w Montrealu przedstawił prezentację systemu zabezpieczenia kluczowych obiektów infrastrukturalnych na przykładzie montrealskiego lotniska. Niestety nie wyszedł poza wymienienie kilkudziesięciu podmiotów realizujących w różnym zakresie zadania z zakresu

bezpieczeństwa i siatki relacji pomiędzy nimi. Z kolei Michael Vishnevetsky z Uniwersytetu w Keele swój referat zatytułował: „Youth gangs and terrorism In Chechnya: recruitment, activities and networks”. Pierwsze zdziwienie wywołało wykorzystanie definicji gangu młodzieżowego wypracowanego przez międzynarodową grupę naukowców zrzeszoną w *Eurogangu* do rzeczywistości wojny domowej w Czeczenii. Definicja ta zakłada ciągłość działania grupy młodzieży na terytorium definiowanym jako własne (ulica, sąsiedztwo), przy czym działania przestępcze konstytuują tożsamość grupy³. Wykorzystuje się ją do analizy gangów młodzieżowych w czasie pokoju, a nie w rzeczywistości wojennej ani quasi wojennej. Trudno też wysoko ocenić rzetelność metodologiczną badań, jeżeli jedyne źródło stanowią dwa artykuły z rosyjskiej (moskiewskiej) prasy.

W trakcie konferencji poświęcono też cały panel tematyce systemów monitoringu wizyjnego (*CCTV – closed circuit television*). W trakcie prezentacji referentów z Francji, Wielkiej Brytanii i Polski unaocznily się liczne zbieżności w rozwoju tego zjawiska. Na pierwszy plan wysuwa się fetyszyzowanie systemów kamer jako cudownego remedium na wszelkie formy przestępczości i patologii społecznych. Dokonywane jest ono zarówno przez polityków, jak i przedstawicieli żądnych newsów mediów. Trudno jest winić którąkolwiek z tych grup, zwłaszcza że rzetelne badania wpływu systemów monitoringu na liczbę rejestrowanych przez policję zdarzeń oraz poczucie bezpieczeństwa mieszkańców należą do rzadkości. Komentowane były szerokie badania przeprowadzone w Wielkiej Brytanii na zlecenie Home Office przez M.Gill’a i A.Spriggs⁴. Ich wyniki w jednoznaczny sposób wykazały brak statystycznie istotnego związku pomiędzy instalacją systemów monitoringu a liczbą przestępstw. Ponadto dokonana w ramach tych badań analiza kosztów i korzyści unaocznila wysoki koszt zarówno implementacji systemu, jak i jego późniejszej obsługi. Pomimo tego sformułowane na podstawie tych badań wnioski są ograniczone do stwierdzenia potrzeby dalszych badań, co część naukowców uznała za uboczny efekt finansowania

---

³ Klein M.W., Weerman F.M., Thornberry T.P., *Street Gang Violence in Europe*, w: *European Journal of Criminology* 3/2003, s.414.

⁴ Gill M., Spriggs A., *Assesing the Impact of CCTV*, London 2005.

badań przez Home Office, które jednocześnie w znacznym stopniu sponsoruje rozbudowę systemów kamer w całej Wielkiej Brytanii.

Spośród innych paneli na uwagę zasługiwał na pewno dotyczący problematyki marginalizacji imigrantów, których liczba w krajach Zachodu wciąż wzrasta. Dotyczy to w równej mierze Unii Europejskiej, Australii, Kanady i Stanów Zjednoczonych. Zaprezentowane referaty dotyczyły zarówno nielegalnej imigracji, uchodźców poszukujących bezpieczeństwa, jak i transgranicznej współpracy policji.